

Ivana Rakić

Stipendista Ministarstva nauke Srbije

Magistrant

Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Primljeno 01.06.2008.

udk: 341.645.2

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE

Međunarodni sud pravde je glavni sudski organ Ujedinjenih nacija koji postupa u skladu sa Statutom kao sastavnim delom Povelje UN i Pravilnikom o vođenju postupka. Od 1946. godine, kada je zamenio Stalni sud međunarodne pravde osnovan pod pokroviteljstvom Društva naroda, Međunarodni sud pravde deluje kao nezavisno sudsko telo u čiju nadležnost spada rešavanje sporova između država i davanje savetodavnih mišljenja o pravnim pitanjima.

Njegovo osnivanje predstavlja vrhunac dugog razvoja mirnog rešavanja sporova, tako da je danas sudsko rešavanje sporova široko prihvaćen i utemeljen način mirnog rešavanja sporova.

Ključne reči: Međunarodni sud pravde; Povelja UN; rešavanje sporova

Prve ideje o stvaranju jednog međunarodnog suda koji bi bio nadležan ne samo za rešavanje sporova između država, već i za i davanje savetodavnih mišljenja javile su se u periodu nakon usvajanja Haške konvencije o mirnom rešavanju međunarodnih sporova od 1899, odnosno 1907. godine i ustanovljavanja Stalnog arbitražnog suda 1900. godine, a do osnivanja jednog takvog suda je došlo posle Prvog svetskog rata, kada je ustanovljen Stalni sud međunarodne pravde, prvi svetski sud u istoriji.

Pošto je Paktom Društva naroda bilo predviđeno osnivanje Stalnog suda međunarodne pravde, Savet Društva naroda je 1920. godine obrazovao Savetodavni komitet pravnika koji je imao za cilj da sačini plan konstituisanja Stalnog suda međunarodne pravde. Plan konstituisanja je iste godine bio podnet na odobrenje Prvoj skupštini Društva naroda, da bi u septembru 1921. godine na snagu stupio Statut Stalnog suda međunarodne pravde.

Značaj Stalnog suda međunarodne pravde se ogleda u tome što je dao veliki doprinos razvoju međunarodnog prava, a ono što je najznačajnije jeste da je Stalni sud učvrstio svest o mogućnosti i potrebi jednog stalnog međunarodnog sudskog organa kao dela političke organizacije međunarodne zajednice.¹

Izbijanje Drugog svetskog rata je ozbiljno uticalo na rad Stalnog suda međunarodne pravde koji već nekoliko godina nije bio korišćen u onoj meri u kojoj se to očekivalo. Nakon poslednje sednice, održane 4. decembra 1939. godine, Stalni sud međunarodne pravde zapravo nije postupao ni u jednom sporu niti su održani izbori za sudije Suda. Sud se 1940. godine premestio u Ženevu, a u sedištu Suda u Hagu je ostao samo jedan sudija, zajedno sa nekoliko službenika nemačke nacionalnosti.²

U ovakvim okolnostima postavilo se pitanje dalje sudbine Stalnog suda međunarodne pravde, jer je posle napuštanja ideje da se proširi nadležnost Stalnog suda postalo jasno da posle rata treba stvoriti novi sud koji bi bio zasnovan na Statutu Stalnog suda međunarodne pravde. Istovremeno, predloženo je da novi sud zadrži nadležnost za davanje savetodavnih mišljenja, da prihvatanje nadležnosti suda ne bude obavezno i da sud ne postupa u sporovima koji su u suštini politički.³ Ovi predlozi su učvrstili ideju, koja se u međuvremenu pojavila, o osnivanju univerzalne političke organizacije koja bi u svojoj strukturi imala i međunarodni sud pravde. Tako je došlo do održavanja Osnivačke konferencije Ujedinjenih nacija u San Francisku 1945. godine koja je usvojila Povelju UN i Statut Međunarodnog suda pravde. Na Konferenciji je odlučeno da se osnuje potpuno novi sud koji bi bio jedan od glavnih organa UN, zajedno sa Generalnom skupštinom, Savetom bezbednosti, Ekonomskim i socijalnim savetom, Starateljskim savetom i Sekretarijatom UN.

Prilikom odlučivanja o osnivanju novog suda Konferencija u San Francisku se rukovodila sledećim razlozima:

- pošto je zamišljeno da sud bude glavni sudski organ UN, bilo je nepodesno da tu funkciju ostvari Stalni sud međunarodne pravde koji je sve do tada bio povezan sa Društvom naroda;
- stvaranje novog suda je bilo u skladu sa Poveljom UN kojom

1 S.Rosenne: *The Law and Practice of the International Court*, 1985, str. 12. (navedeno prema: Rodoljub Etinski, *Međunarodno javno pravo*, Novi Sad, Centar za izdavačku delatnost Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 2004, str. 515.)

2 Izvor: <http://www.icj-cij.org>

3 *Ibid.*

je predviđeno da su sve članice UN *ipso facto* i stranke Statuta Međunarodnog suda pravde;

- nekoliko država koje su bile potpisnice Statuta Stalnog suda međunarodne pravde nisu učestvovala na Konferenciji u San Francisku, i obrnuto, nekoliko država koje su učestvovala na Konferenciji nisu bile potpisnice Statuta;
- postojalo je uverenje da je Stalni sud međunarodne pravde bio deo jednog starog poretka u kome su evropske zemlje imale političku i pravnu dominaciju u međunarodnoj zajednici, i da bi stvaranje novog suda omogućilo državama van Evrope da ostvaruju svoju sve uticajniju ulogu.⁴

Ipak, Konferencija je pokazala da treba održati izvestan kontinuitet sa prošlošću, posebno jer je i sam Statut Stalnog suda međunarodne pravde zasnovan na ranijem iskustvu, i da je bolje ne menjati nešto što je dobro funkcionisalo. Zbog toga je u Povelji UN izričito navedeno da je Statut Međunarodnog suda pravde zasnovan na Statutu Stalnog suda međunarodnog suda pravde.⁵

Odluka da se osnuje Međunarodni sud pravde podrazumevala je istovremeno, postepeno nestajanje Stalnog suda međunarodne pravde – preduzete su sve neophodne mere za prenos arhive i prenos nadležnosti na novi Međunarodni sud pravde koji je zadržao sedište u Hagu. Stalni sud međunarodne pravde se poslednji put sastao u oktobru 1945. godine, da bi 31. januara 1946. sve sudije podnele ostavke. U aprilu iste godine Stalni sud međunarodne pravde je i formalno prestao da postoji.⁶

Prve sudije Međunarodnog suda pravde su izabrane 6. februara 1946. godine na Prvoj sednici Generalne skupštine i Saveta bezbednosti UN, a prvo zasedanje Suda je održano u aprilu 1946. godine kada je za predsednika Suda izabran sudija Hoze Gustavo Gerero (*José Gustavo Guerrero*), poslednji predsednik Stalnog suda međunarodne pravde. Slučaj *Krfski kanal* je prvi slučaj koji je iznet pred Međunarodni sud pravde. Reč je o sporu koji je pokrenut tužbom Velike Britanije protiv Albanije.⁷

4 *Ibid.*

5 *Ibid.*

6 *Ibid.*

7 *Ibid.*

SASTAV I ORGANIZACIJA SUDA

Međunarodni sud pravde se sastoji od 15 sudija. Oni nisu predstavnici svojih država, već se biraju iz reda ličnosti visokih moralnih osobina koje ispunjavaju uslove da u svojim zemljama zauzimaju najviša sudska zvanja ili su priznati pravni stručnjaci međunarodnog prava.

Prilikom izbora sudija vodi se računa o tome da u Sudu preko sudija budu zastupljeni najvažniji oblici civilizacije i glavni pravni sistemi, uz ograničenje da dvojica sudija ne mogu biti državljani iste države. Međutim, i pored uslova po kome se sudije biraju bez obzira na državljanstvo, običaj je da se u Sud biraju državljani stalnih članica Saveta bezbednosti.

Sudije Međunarodnog suda pravde biraju Generalna skupština i Savet bezbednosti UN sa liste kandidata koji su predloženi od strane nacionalnih grupa Stalnog arbitražnog suda. Članice UN koje nemaju predstavnike pri Stalnom arbitražnom sudu svoje kandidate predlažu preko nacionalnih grupa formiranih u tu svrhu od strane njihovih vlada. Naime, najmanje tri meseca pre dana izbora Generalni sekretar UN pismeno obaveštava članove Stalnog arbitražnog suda koji predstavljaju stranke Statuta, kao i članove nacionalnih grupa onih država koje nisu članovi Stalnog arbitražnog suda i poziva ih da u određenom roku predlože ličnosti koje su u stanju da se prime dužnosti sudija.⁸ Pre nego što pristupe predlaganju kandidata, nacionalnim grupama se preporučuje da se posavetuju sa svojim najvišim sudom, pravnim fakultetima, kao i sa svojim nacionalnim akademijama i nacionalnim odeljcima međunarodnih akademija koji se bave proučavanjem prava.⁹ Države koje su stranke Statuta, a koje nisu članice UN, imaju na osnovu rezolucije Generalne skupštine 264 (III) od 8. oktobra 1948. godine ista prava kao i članice u pogledu kandidovanja lica za sudije Međunarodnog suda pravde.¹⁰ Na osnovu primljene liste kandidata Generalni sekretar sastavlja listu po abecednom redu i dostavlja je Generalnoj skupštini i Savetu bezbednosti radi glasanja.

Ovakav način kandidovanja, po uzoru na Stalni sud međunarodne pravde, zasnovan je na sistemu indirektnog kandidovanja posredstvom

8 Čl. 5(1) Statuta

9 Čl. 6. Statuta

10 Milenko Kreća: *Međunarodno javno pravo*, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu/Službeni glasnik, 2007, str. 518.

instrumentarija nacionalnih grupa pri Stalnom arbitražnom sudu. Sistem direktnog kandidovanja je svesno odstranjen da bi se minimizirao uticaj političkog momenta prilikom konstituisanja Suda.¹¹

Glasanje o predloženim kandidatima za sudije obavlja se nezavisno i istovremeno u Generalnoj skupštini i Savetu bezbednosti, a da bi bio izabran kandidat mora da dobije apsolutnu većinu u oba organa. Tom prilikom stalne članice pri glasanju u Savetu bezbednosti ne mogu da koriste pravo veta. Ukoliko ovu većinu dobiju dva kandidata državljanina iste države, smatraće se izabranim po godinama stariji kandidat.

Ukoliko se desi da prilikom glasanja neki od kandidata ne dobiju potrebnu većinu, pa mesta ostanu nepopunjena, glasanje se može ponoviti na isti način još dva puta. Ako i posle trećeg glasanja ostane neko nepopunjeno mesto, može se na zahtev Generalne skupštine i Saveta bezbednosti obrazovati zajednička komisija od šest članova (tri člana imenuje Generalna skupština, a tri člana Savet bezbednosti), u cilju da se za svako nepopunjeno mesto izabere apsolutnom većinom glasova jedan kandidat, koji će se predložiti Generalnoj skupštini i Savetu bezbednosti da ga izaberu po uobičajenoj proceduri. Ako zajednička komisija postigne jednoglasnost u pogledu neke ličnosti, ta ličnost se može predložiti čak i ako nije bila na listi predloženih kandidata koju je sastavio generalni sekretar na osnovu predloga nacionalnih grupa. Ako komisija ustanovi da neće uspeti pri izboru, onda već izabrane sudije u roku koji odredi Savet bezbednosti popunjavaju slobodna mesta, vršeći izbor među onim kandidatima koji su dobili barem jedan glas u Generalnoj skupštini ili Savetu bezbednosti.¹²

Sudije Međunarodnog suda se biraju na period od 9 godina uz mogućnost reizbora, a kako bi se osigurao personalni kontinuitet u radu Suda svake treće godine se bira trećina sudija. Prilikom stupanja na dužnost svaki sudija svečano izjavljuje da će svoju dužnost vršiti nepristrasno i savesno.

U vršenju svoje službe sudije su nezavisne i ta nezavisnost im je višestruko garantovana:

1) Sudije uživaju diplomatske privilegije i imunitete u obimu koji odgovara onima koje međunarodno pravo priznaje šefovima diplomatskih misija;

2) Sudije imaju pravo na naknadu za svoj rad, kao i na pokrivanje

11 *Ibid.*, str. 517.

12 Čl. 12. Statuta

troškova u vezi sa vršenjem sudijske dužnosti;

3) Sudija ne može biti opozvan sa svoje dužnosti, sem kad je, po jednoglasnom mišljenju ostalih članova, prestao da ispunjava potrebne uslove.

Sudijama je zabranjeno vršenje političkih i upravnih funkcija, kao i obavljanje bilo kakvog posla profesionalne prirode. Takođe, ne mogu ni u jednom sporu biti zastupnici, savetnici ili advokati, niti mogu učestvovati u rešavanju sporova u kojima su ranije bili zastupnici, savetnici ili advokati jedne od stranaka, kao članovi domaćeg ili međunarodnog suda, anketne komisije, ili u bilo kom drugom svojstvu. Ako neki sudija smatra da iz bilo kog razloga ne treba da učestvuje u rešavanju spora, obavestiće o tome predsednika Suda, a ako predsednik to misli za nekog člana Suda upozoriće ga na to. Ako dođe do njihovog neslaganja, problem će se rešiti odlukom Suda.

Iz reda sudija biraju se predsednik i potpredsednik na 3 godine uz mogućnost reizbora. Sud imenuje sekretara (*Registrar*) koji ima dvostruke funkcije – sudske i diplomatske, s jedne strane, i administrativne, s druge. U statusnom pogledu sekretar Suda je izjednačen sa pomoćnikom Generalnog sekretara UN.¹³

Pravilo je da Sud zaseda u punom sastavu i tada kvorum čine devetorica sudija. Međutim, postoji mogućnost da se uz pristanak stranaka u sporu postupak vodi pred većima. Ovo se čini radi izvesne specijalizacije unutar Suda po vrstama sporova, odnosno radi ubrzavanja sudskog postupka.¹⁴ Sud može na ovaj način da obrazuje jedno ili više veća za posebne vrste sporova (npr. radne sporove ili sporove u vezi sa tranzitom ili saobraćajem) koja se sastoje od najmanje trojice sudija, prema odluci Suda. Zatim, Sud može da obrazuje veće koje će se baviti određenim predmetom i uz saglasnost stranaka određuje broj sudija u tom veću. Na kraju, postoje i veća sastavljena od petorice sudija koja Sud obrazuje svake godine i koja sude i odlučuju o sporovima po skraćenom postupku. Presuda izrečena od strane ovih veća ima jednaku pravnu snagu kao i presuda koju izriče Sud u punom sastavu.

Statutom je predviđeno da sudije koji su državljani svake od parničnih strana zadržavaju pravo da učestvuju u pokrenutom sporu pred sudom.¹⁵ Ukoliko neki od sudija u veću ima državljanstvo jedne od

13 Kreća, *op.cit.*, str. 519.

14 Etinski, *op.cit.*, str. 518.

15 Čl. 31(1) Statuta

parničnih strana, druga strana u sporu ima pravo da odabere jedno lice koje će učestvovati u sporu u svojstvu *ad hoc* sudije. Ako se desi da u veću nema nijednog sudije koji ima državljanstvo neke od strana u sporu, svaka strana može odabrati po jednog *ad hoc* sudiju. Ako u sporu učestvuje više od dve stranke, one stranke koje imaju isti pravni interes biraju zajednički jednog sudiju. Izbor *ad hoc* sudija se prvenstveno vrši među onim ličnostima koje su bile kandidovane za sudije Međunarodnog suda pravde.

Ustanova *ad hoc* sudije ima dvostruku funkciju:

1) da izjednači položaj parničnih stranaka od kojih jedna ima svog državljanina u veću;

2) da konstituiše formalnu jednakost parničnih stranaka kada nijedna od njih nema sudiju svog državljanina u veću.¹⁶

S obzirom na to da *ad hoc* sudije učestvuju u donošenju odluke potpuno ravnopravno sa ostalim sudijama, države ispoljavaju veću dozu spremnosti da prihvate nadležnost Suda ukoliko su u njemu zastupljeni i državljani, ne zbog toga što bi u njima gledali zastupnike svojih interesa, već kao garanciju da će nacionalna gledišta biti pravno izložena.¹⁷

Iz svega navedenog se može zaključiti da sastav Suda nije stalan, već se menja od spora do spora, u zavisnosti od toga da li sud zaseda plenarno ili u veću, zatim, od broja sudija koji učestvuju u sporu, kao i od faze u kojoj se postupak nalazi.¹⁸

NADLEŽNOST SUDA

Kao kod svakog suda, tako se i kod Međunarodnog suda pravde govori o personalnoj i stvarnoj nadležnosti, tj. ispituje se koji se pravni subjekti mogu pojaviti pred Sudom i za koje predmete.¹⁹ Kada se nadležnost Suda ograniči na određeni vremenski period, tada se može govoriti i o vremenskoj nadležnosti. To znači da se nadležnost Suda, iako predstavlja nedeljivu kategoriju, može odrediti kao nadležnost *ratione personae*, nadležnost *ratione materiae* i nadležnost *ratione temporis*.

16 Kreća, *op.cit.*, str. 519.

17 *Ibid.*, str. 520.

18 Broj sudija koji postupaju u određenom sporu ne mora biti nužno 15, već može biti i manji ako iz bilo kog razloga neki od sudija ne učestvuje u postupku. Međutim, u sporu može postupati i 16 i 17 sudija tamo gde sude i *ad hoc* sudije. Teorijski, može biti i više od 17 sudija, ako u postupku učestvuje više stranaka koje nemaju isti pravni interes.

19 Juraj Andrassy: *Međunarodno pravo*, Zagreb, „Školska knjiga“, 1990, str. 511.

Nadležnost *ratione personae*

Pred međunarodnim sudom pravde samo se države mogu pojaviti kao stranke u parničkom postupku. Međutim, nisu sve države ovlašćene da se pojave pred Sudom, zbog toga što je obraćanje Sudu uslovljeno članstvom u Statutu ili podnošenjem deklaracije o prihvatanju nadležnosti Suda.

Sud je, pre svega, otvoren za one države koje su članice Statuta. *Ipso facto*, to su sve države članice UN, a države nečlanice UN mogu postati članice Statuta pod uslovima koji se određuju u svakom konkretnom slučaju po podnošenju zahteva za pristupanje Statutu.²⁰ Države koje nisu članice Statuta mogu se pojaviti pred Sudom pod uslovima koji su određeni rezolucijom Saveta bezbednosti 9 (1946) od 15. oktobra 1946. godine. Zainteresovana država u tu svrhu podnosi deklaraciju (deponuje izjavu) kojom prihvata nadležnost Suda u skladu sa Poveljom, Statutom i Pravilima Suda i obavezuje se da savesno izvrši odluke Suda i da preuzme sve obaveze koje članice UN imaju na osnovu čl. 94. Povelje. Ova izjava može biti opšta (odnosi se na buduće sporove određene vrste ili za sve buduće sporove) ili posebna (odnosi se na spor ili sporove koji su već nastali).²¹

Države nemaju stalne predstavnike pri Sudu, tako da sa Sudom komuniciraju preko ministra spoljnih poslova ili ambasadora akreditovanog u Holandiji. Kada se pojave kao stranke u sporu, pred Sudom ih predstavljaju zastupnici koji su ovlašćeni da preuzimaju sve formalne akte u ime države. Kao zastupnici obično se imenuju ambasadori akreditovani u Hagu i pravni savetnici u ministarstvima spoljnih poslova.

U sporu pred Sudom se kao parnične stranke ne mogu pojaviti pojedinci ni međunarodne organizacije. Međutim, to ne znači da se ne mogu voditi sporovi koji se tiču zaštite prava i interesa pojedinaca, kao ni da međunarodne organizacije nemaju nikakvu procesnu ulogu.

Sud je u mnogim sporovima rešavao o privatnim interesima. U tim sporovima država je na sebe preuzimala zaštitu interesa svojih državljana

20 To su sledeći uslovi: izjava države da prihvata odredbe Statuta, izjava da prihvata se obaveze koje članice UN imaju na osnovu čl. 94. Povelje UN i izjava da učestvuje u snošenju troškova Suda.

21 O mogućnosti da se pred Sudom pojavi država koja nije članica Statuta niti je podnela izjavu o prihvatanju nadležnosti vid. kod: Kreća, *op.cit.*, str. 525; Etinski, *op.cit.*, str. 520-521.

kao svoj interes, tvrdeći da je taj interes povređen kršenjem međunarodnog prava ili neke međunarodne obaveze od strane druge države. Kada je reč o međunarodnim organizacijama, Sud može od njih tražiti relevantne informacije u vezi sa sporovima koji se vode, a one mogu takve informacije pružati i samoinicijativno. Ipak, njihova uloga je značajnija u postupku davanja savetodavnih mišljenja. Tu se razlikuju dve situacije:²²

1) kada je međunarodna organizacija ovlašćena od Generalne skupštine da traži savetodavno mišljenje o pravnim pitanjima koja proizilaze iz njene nadležnosti. U ovom slučaju međunarodna organizacija ima punu procesnu sposobnost, jer ima mogućnost da u odgovarajućoj formi pokrene savetodavni postupak.

2) kada se međunarodna organizacija pojavljuje pred Sudom na osnovu obaveštenja Suda zato što Sud smatra da je u stanju da pruži podatke o relevantnom pravnom pitanju. U ovom slučaju uloga međunarodnih organizacija je ograničenog karaktera i svodi se na pružanje podataka po pitanju po kome se traži savetodavno mišljenje i na stavljanje primedbi na izjave koje su istim povodom dale druge međunarodne organizacije ili države. Međunarodna organizacija u konkretnom slučaju nastupa u funkciji *amicus curiae*.²³

Nadležnost *ratione materiae*

Osnovni zadatak Suda je da rešava pravne sporove između država na bazi primene međunarodnog prava čiji su izvori definisani u čl. 38. Statuta. Pored rešavanja sporova između država, Sud je nadležan i za davanje savetodavnih mišljenja u pogledu pravnih pitanja, i to na osnovu međunarodnog prava.²⁴

Sud je nadležan da *rešava* sve *sporove* koje stranke iznesu pred njega. On je isto tako nadležan i za sve slučajeve naročito predviđene

22 Vid. kod: Juraj, *op. cit.*, str. 513-514.

23 Kreća, *op. cit.*, str. 525.

24 Sud, čiji je zadatak da sporove koji su mu podneti rešava saglasno međunarodnom pravu, primenjuje: a) međunarodne konvencije, bilo opšte ili posebne, kojima ustanovljavaju pravila izričito priznata od država u sporu; b) međunarodni običaj, kao dokaz opšte prakse prihvaćene kao pravo; v) opšta pravna načela priznata od strane civilizovanih naroda; g) pod uslovom odredaba čl. 59, sudske odluke i doktrinu najpozvanijih stručnjaka javnog prava raznih naroda, kao pomoćno sredstvo za utvrđivanje pravnih pravila. Ova odredba ne prejudicira pravo Suda da jedan spor rešava *eh aequo et bono*, ako stranke u sporu na to pristanu. (Čl. 38. Statuta)

Poveljom UN, ili u konvencijama i ugovorima koji su na snazi.²⁵ Ali, Sud je u konkretnom sporu nadležan samo ako su države u sporu odlučile da prihvate nadležnost Suda. To znači da se osnov nadležnosti Suda nalazi u dobrovoljnom pristanku strana u sporu. Ovaj osnov proizilazi iz opšteg načela međunarodnog prava da se nijedna država ne može primorati na parničenje bez svog pristanka.²⁶

Kada Sud ispituje da li je nadležan ili ne, on, u stvari, ispituje da li u tom smislu postoji pristanak stranaka.²⁷ On ispituje da li ga je država koja se pojavila pred njim kao strana u sporu ili umešač zaista ovlastila da reši taj spor.²⁸

Sporazum stranaka o nadležnosti Suda može biti postignut na različite načine:

1) Kompromis predstavlja saglasnost država da Međunarodnom sudu pravde povere rešavanje spora koji je već nastao. Reč je o pristanku na nadležnost Suda za konkretan slučaj.

2) Kompromisna klauzula je odredba sadržana u brojnim međunarodnim ugovorima koja predviđa da se sporovi u vezi sa primenom ili tumačenjem tih ugovora iznesu pred Međunarodni sud pravde. Ova odredba može biti sastavni deo ugovora (npr. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida), a može se sklopiti i poseban sporazum, najčešće kod multilateralnih ugovora, koji se u vidu protokola ili aneksa priključuje osnovnom ugovoru. Ovim se omogućava da neke države potpišu obaveznu nadležnost Suda, a da druge ne budu time obavezane. Isto se može postići i time što se potpisnicama dopušta da na odnosnu odredbu ugovora stave rezervu.²⁹

3) Pošto su prilikom izrade Statuta odbačeni predlozi da se ustanovi obavezna nadležnost Suda za sve sporove pravne prirode, čl.36. Statut je

25 Najčešće vrste sporova koji se javljaju pred Sudom su: teritorijalni sporovi, diplomatska zaštita, nedozvoljena upotreba sile, rad međunarodnih organizacija i sudova i diplomatsko-konzularni sporovi. Vid. kod: Sanja Đajić: „Rešavanje sporova u međunarodnom javnom pravu“, <http://www.pravni.ns.ac.yu/> Poslediplomske–studije–medj–javno–resavanje–sporova.doc, 25.2.2008, str. 29-31.

26 Branimir M. Janković i Zoran Radivojević: *Međunarodno javno pravo*, Beograd, „Stručna knjiga“, 1991, str. 329. Isto i Etinski, *op.cit.*, str. 521: „Posledica suverene jednakosti država jeste da je međunarodna sudska nadležnost uvek konsenzualna, to je uvek stvar pristanka država“.

27 Kreća, *op.cit.*, str. 520.

28 Etinski, *op.cit.*, str. 524.

29 Juraj, *op.cit.*, str. 514.

predvideo mogućnost da države dobrovoljno prihvate nadležnost Suda. Prihvatanjem tzv. fakultativne (opcion) klauzule, države se jednostranom izjavom volje obavezuju da će za sve njihove sporove biti nadležan Međunarodni sud pravde, odnosno u svim pravnim sporovima koji se odnose na: a) tumačenje nekog ugovora; b) svako pitanje međunarodnog prava; v) postojanje bilo koje činjenice koja bi, ako se utvrdi, predstavljala kršenje neke međunarodne obaveze; g) na prirodu ili veličinu dužne naknade zbog kršenja neke međunarodne obaveze. Kada se prihvati obavezna nadležnost Suda, ona postaje obavezna za sve nabrojane sporove prema svakoj državi koja je potpisala istu takvu izjavu.

Država može prihvatiti obaveznu nadležnost Suda ili bezuslovno ili određivanjem granica nadležnosti putem rezervi. Ograničavanje nadležnosti putem rezervi može biti trojako:

a) rezervom *ratione personae* države koje su prihvatile obaveznu nadležnost Suda izuzimaju nadležnost Suda za sporove sa određenom državom putem opštih formulacija, koje mogu biti pozitivne ili negativne.

b) rezervom *ratione materiae* se iz nadležnosti Suda izuzimaju određene kategorije sporova. Najčešće su to sporovi u vezi sa pitanjima koja spadaju u domen unutrašnje nadležnosti, zatim sporovi za koje je predviđen neki drugi način mirnog rešavanja i dr.

v) rezervom *ratione temporis* se iz nadležnosti Suda ili izuzimaju sporovi koji su nastali pre ili posle određenog datuma, ili se određuje rok važenja izjave kojom se prihvata nadležnost Suda, uz mogućnost automatskog produžavanja.

Izjave o prihvatanju nadležnosti Suda se deponuju kod Generalnog sekretara UN koji prepise izjava dostavlja članicama Statuta i sekretaru Suda. Nadležnost se prostire samo na države koje su prihvatile fakultativnu klauzulu i to samo u obimu u kome se njihove izjave poklapaju.³⁰

4) *Forum prorogatum* predstavlja prećutno datu saglasnost na nadležnost Suda kada se država (koja u momentu nastanka spora nije priznala nadležnost) upusti u rešavanje spora bez isticanja prigovora nenadležnosti Suda.

Pošto se zasniva na sporazumu stranaka, nadležnost Suda je uvek ograničenog karaktera, tj. postoji samo u onoj meri u kojoj su je stranke

30 Izjave date prema čl. 36. Statuta Stalnog suda međunarodne pravde, a koje su na snazi, smatraju se među strankama Statuta Međunarodnog suda pravde kao prihvatanje obavezne nadležnosti Međunarodnog suda pravde do isteka njihovog roka i u skladu sa njihovim odredbama.

prihvatile.³¹ Zato Sud mora ispitati da li je spor iznet pred njega onaj spor u pogledu koga su države dale svoju saglasnost da ga reši.³²

Sud može raspravljati i one sporove koji se odnose na pitanja unutrašnjeg prava ako odgovarajuće zadovoljenje nije ostvareno posredstvom sudova u unutrašnje pravnom poretku. To su, po pravilu, situacije kada neko strano fizičko ili pravno lice bude oštećeno radnjama ili propustima organa domaće države pa, nakon što nije uspjelo da ostvari zadovoljenje sredstvima koje predviđa unutrašnji pravni poredak države štetnika, zahteva od svoje države da se supstituiše umesto njega u međunarodnom pravu. Sud se isto tako može upustiti u tumačenje pravila unutrašnjeg prava povodom rešenja onih pitanja koja su incidentna ili prethodna u odnosu na pitanja međunarodnog prava koje je Sud pozvan da rešava. Sud je nadležan i da raspravlja sporove u pogledu činjenica ako se radi o ustanovljenju činjenica koje bi, ako se njihovo postojanje utvrdi, predstavljale povredu neke međunarodne obaveze.³³

Nadležnost Suda da rešava sporove obuhvata i nadležnost Suda da rešava incidentna pitanja (incidentna nadležnost). Samim aktiviranjem Suda po nekom pravnom pitanju, Sud stiče ovlašćenje da raspravlja o sporednim pitanjima i u tom pogledu mu nije posebno potrebna saglasnost stranaka. Pod sporednim (incidentnim) pitanjima se podrazumevaju sva ona pitanja koja se tiču merituma, ali ne ulaze u suštinu predmeta spora. U teoriji i praksi se pod sporednim pitanjima podrazumevaju: zahtev za privremenim merama, prethodni prigovori, zahtev za mešanje u postupak (intervencija), specijalno obraćanje Sudu, protivzahtev, spajanje postupka, prekid postupka, zahtev za tumačenjem presude i zahtev za ponavljanjem postupka. Sud takode raspolaže inherentnom nadležnošću da raspravlja o sopstvenoj nadležnosti (*compétence de la compétence*), kao i ovlašćenjem da donosi pravila postupka pred Sudom.³⁴

Pored toga što rešava sporove između država, Sud može *davati savetodavna mišljenja* o svakom pravnom pitanju na zahtev bilo kog organa ili ustanove koji su Poveljom UN ili u skladu sa njenim propisima ovlašćeni da traže mišljenje. Prema Povelji, savetodavna mišljenja o svakom pravnom pitanju mogu tražiti Generalna skupština i Savet bezbednosti. Ostali organi UN i specijalizovane agencije mogu tražiti savetodavno mišljenje o pravnim

31 Kreća, *op.cit.*, str. 520.

32 Etinski, *op.cit.*, str. 524.

33 Kreća, *op.cit.*, str. 526-527.

34 Đajić, *op.cit.*, str.27.

pitanjima koja bi se postavila u okviru njihove delatnosti, ukoliko za to dobiju ovlašćenje od strane Generalne skupštine. Savetodavna mišljenja ne mogu tražiti države, niti se savetodavno mišljenje daje državama, već samo organu ili organizaciji koja ga traži.³⁵

Ujedinjene nacije i specijalizovane organizacije ne mogu da se pojave pred Sudom kao strane u sporu sa državom članicom, ali mogu da reše ovaj spor traženjem savetodavnog mišljenja. To je bitan razlog za ustanovljavanje instituta savetodavnih mišljenja, ali ne i jedini. Moguća su neslaganja između pojedinih organa UN ili između pojedinih grupa država članica koja bi mogla da parališu rad organizacije te izlaz može da se potraži u savetodavnom mišljenju Međunarodnog suda pravde.³⁶

Za razliku od postupka rešavanja sporova, nadležnost Suda u savetodavnom postupku se ne zasniva na konsensualnoj osnovi, tj. sporazumu, već neposredno na Povelji UN. Činjenica da Sud u savetodavnom postupku ne deluje na bazi saglasnosti, ne dira u načelo suverenosti iz dva razloga: prvo, savetodavno mišljenje se ne daje državama niti ga one mogu tražiti i, drugo, savetodavno mišljenje nema obavezu snagu.³⁷

Tela i organizacije koje su od Suda zahtevale da dâ savetodavno mišljenje nisu u obavezi da ga poštuju. Kako, međutim, Sud ima veliki autoritet, to se države i organizacije po pravilu ne ponašaju na način koji je u mišljenju označen kao suprotan Povelji ili nekom međunarodnom instrumentu. Savetodavna mišljenja po svojoj pravnoj prirodi nisu obavezna, ali se poštuju zbog svoje pravne zasnovanosti i autoriteta Suda.³⁸

Savetodavno mišljenje nema pravnu moć presude. Zato se može o istom pitanju uvek započeti parnica pred arbitražnim sudom ili i pred samim Sudom, tj. takvom započinjanju parnice ne može se staviti prigovor *rei judicatae*.³⁹

Nadležnost *ratione temporis*

Nadležnost *ratione temporis* predstavlja izvedenu nadležnost, jer je vezana za nadležnost *ratione materiae* ili *ratione personae*. Zapravo,

35 Pošto Sud u savetodavnom postupku deluje kao pravosudni organ, predmet zahteva za davanje savetodavnog mišljenja može biti samo pravno pitanje.

36 Etinski, *op.cit.*, str. 542.

37 Kreća, *op.cit.*, str. 523.

38 *Ibid.*, str. 528.

39 Juraj, *op.cit.*, str. 524.

države u sporazumu o zasnivanju nadležnosti Suda, obično putem rezerve, ograničavaju nadležnost Suda na određeni vremenski period tako što se iz nadležnosti Suda isključuju sporovi proizašli iz činjenica ili situacija koje su nastale pre nego što je sporazum o zasnivanju nadležnosti Suda stupio na snagu. To znači da Sud mora da vodi računa i o vremenskoj dimenziji, tj. mora ispitati da li ovlašćenje kojim su mu strane poverile da reši spor vremenski obuhvata spor iznet pred njega.⁴⁰

U praksi se nadležnost *ratione temporis* tumači ekstenzivno, polazeći od pretpostavke da je Sud nadležan za sve sporove koji su izneti pred njega ukoliko ne postoji izričita odredba. Sud je formulisao i opšte stanovište prema ovoj nadležnosti: „Sud je mišljenja da se u slučaju sumnje, nadležnost koja se zasniva na jednom međunarodnom sporazumu proteže na sve sporove koji su Sudu doneti posle donošenja takvog međunarodnog sporazuma.”⁴¹

POSTUPAK PRED SUDOM

Pred Sudom se mogu voditi dve vrste postupaka: postupak u parnicama i postupak za davanje savetodavnih mišljenja.

Postupak u parnicama se pokreće na dva načina: saopštenjem (notifikacijom) sporazuma o ustanovljenju nadležnosti Suda i pismenim zahtevom (tužbom). U oba slučaja moraju biti naznačeni predmet spora i parnične stranke.

Ako su stranke postigle sporazum o nadležnosti Suda u konkretnom sporu, saopštenje tog sporazuma mogu da učine obe ili sve strane u sporu ili bilo koja od njih. U tako započetom postupku nema tužioca ni tuženog, već se države određuju kao „strane u sporu“ koje usled neslaganja pristaju da se konkretno pravno i činjenično pitanje reši obavezujućom presudom.⁴² Potpisano od strane zastupnika stranke, saopštenje se Sudu obično dostavlja diplomatskim putem i uz njega, po pravilu, ide i propratno pismo ministra spoljnih poslova ili ambasadora te stranke akreditovanog u Hagu.

Ako su se stranke unapred obavezale da će međusobne sporove izneti pred Sud, postupak se pokreće tužbom. Tužba, kao formalni akt, mora

40 Etinski, *op.cit.*, str. 524.

41 *P.C.I.J. Publications, Ser.A. No.2*, str. 35 (navedeno prema: Kreća, *op.cit.*, str. 529.)

42 Đajić, *op.cit.*, str. 28.

da sadrži i odredbu na kojoj se zasniva nadležnost Suda, kao i činjenice i osnove na kojima zasniva tužbeni zahtev. Tužbu potpisuje zastupnik stranke ili diplomatski predstavnik stranke akreditovan u Hagu ili drugo ovlašćeno lice. Početak postupka pred Sudom označava datum upisa tužbe i Upisnik (*General List*).

O pokrenutom sporu sekretar Suda obaveštava sve sudije, sve članice UN, kao i druge države koje su ovlašćene da se pojave pred Sudom tako što im dostavlja kopije posebnog sporazuma ili tužbe.

Postupak se vodi na francuskom ili engleskom jeziku, prema izboru i dogovoru stranaka. U odsustvu sporazuma svaka stranka se može služiti jezikom koji izabere. Presuda se izriče na francuskom i engleskom jeziku, ali Sud određuje koji će se od dva teksta smatrati verodostojnim. Ako se stranke slože o izboru jezika, izborni tekst presude se izdaje na tom jeziku.

Parnične stranke zastupaju zastupnici, a u zastupanju im mogu pomagati savetnici i advokati. Zastupnici, savetnici i advokati uživaju privilegije i imunitete nužne za nezavisno obavljanje njihovih delatnosti.

Postupak u parnicama se sastoji iz pismenog i usmenog dela.

Pismeni postupak se sastoji iz dostavljanja Sudu i parničnim strankama podnesaka, protivpodnesaka i, ako je potrebno, odgovora na protivpodneske, kao i svih dokaznih spisa i isprava.

U zavisnosti od načina pokretanja postupka, pismeni deo se može odvijati simultano ili konsekutivno. Ako je postupak pokrenut saopštenjem posebnog sporazuma o nadležnosti Suda, pismeni deo se odvija simultano. Sam sporazum stranaka obično određuje broj podnesaka i redosled podnošenja. U odsustvu izričite odredbe ili sporazuma stranaka svaka podnosi podnesak (*Memorial*) i protivpodnesak (*Countermemorial*) u utvrđenom roku. Ako je postupak započeo tužbom, pismeni deo se odvija konsekutivno. Tužilac tada podnosi podnesak, atuzena strana odgovara protivpodneskom. Ako se strane slože i ako sud nađe za potrebno, može se dozvoliti i replika tužioca (*Reply*) i duplika tuženog (*Rejoinder*).⁴³

Minimalni sadržaj podneska i protivpodneska je utvrđen pravilima postupka. Podnesak treba da sadrži: navođenje relevantnih činjenica, pravni osnov i stanovište ili zaključak. Protivpodnesak treba da sadrži: prihvatanje ili osporavanje činjenica iznetih u podnesku; bilo koje dodatne činjenice ukoliko su neophodne; zapažanja koja se tiču pravnog osnova

43 Kreća, *or.cit.*, str. 533.

društvenog zadatka; pravni osnov navoda u protivpodnesku i stanovište ili zaključak tužene stranke.⁴⁴

Usmeni deo postupka se sastoji iz saslušanja svedoka, veštaka, zastupnika, savetnika i advokata od strane Suda. Zakazuje se naredbom Suda ili predsednika ukoliko Sud ne zaseda. Red zakazivanja rasprava određuje se na osnovu pripremljenosti predmeta za raspravu, a ukoliko je za raspravu pripremljeno više predmeta, merodavno je mesto predmeta u Upisniku. Prioritet se priznaje: a) zahtevu za izricanje privremenih mera, b) postupku davanja savetodavnih mišljenja ukoliko Sud nađe da zahtev za savetodavno mišljenje zaslužuje urgentni tretman.⁴⁵

Raspravom rukovodi predsednik Suda. Ako je on sprečen, tu dužnost vrši potpredsednik, odnosno najstariji sudija. Rasprava pred Sudom je javna, osim ako Sud odredi drugačije ili stranke zatraže da se javnost isključi.

Sud izdaje naredbe o upravljanju postupkom, određuje način i vreme izlaganja stranaka i preduzima sve mere u vezi sa izvođenjem dokaza. Izlaganja treba da budu sažeta i fokusirana na pitanja koja su posle pismene faze ostala nedovoljno objašnjena, a Sud tokom rasprave može postavljati pitanja zastupnicima, savetnicima i advokatima i tražiti od njih objašnjenje. Pre početka rasprave Sud može ukazati strankama na tačke i pitanja na koja treba da obrate posebnu pažnju. Ako se jedna od stranaka ne pojavi pred Sudom ili propusti da brani svoje pravo, druga stranka može tražiti od Suda da odluči u korist njenog zahteva.

Stranke mogu da pozovu svedoke i veštake sa liste koju su pre početka usmene rasprave dostavile Sudu. Svedoke i veštake ispituju zastupnici, savetnici ili advokati, pod kontrolom predsednika Suda. NJima se u toku rasprave postavljaju sva pitanja od značaja za rešenje spora, a mogu ih ispitivati i sudije. Pre davanja iskaza svedoci i veštaci polažu zakletvu. Pošto Sud primi dokaze i izjave svedoka u rokovima određenim u tu svrhu, on može odbiti da primi svaki novi usmeni ili pismeni dokaz koji bi jedna stranka želela da podnese, osim ako druga stranka na to pristane.

Kada zastupnici, savetnici i advokati završe, pod rukovodstvom Suda, svoja izlaganja spornog pitanja, predsednik objavljuje da je rasprava završena. Sud se tada povlači da bi na tajnom većanju doneo presudu. Sve odluke Suda se donose većinom prisutnih sudija, a u slučaju jednake podele glasova, odlučujući glas ima predsednik ili sudija koji ga zamenjuje.

44 *Ibid.*

45 *Ibid.*, str. 534.

Presudu, koja sadrži obrazloženje i imena sudija koji su učestvovali u njenom donošenju, potpisuju predsednik i sekretar. Ona se čita na javnoj sednici, pošto se zastupnici o tome uredno obaveste. Ako presuda, u celini ili delimično, ne predstavlja jednodušno mišljenje sudija, svaki sudija je ovlašćen da izloži odvojeno mišljenje. Odvojeno mišljenje može dati sudija koji je za presudu glasao zbog razloga koji su drugačiji od razloga većine, kao i sudija koji je glasao protiv odluke.

Presuda Suda ima obaveznu snagu samo prema parničnim strankama i u odnosu na taj spor. Presuda je konačna i protiv nje nije dopuštena žalba. U slučaju spora o smislu ili domašaju presude, Sud je tumači na zahtev bilo koje stranke. Svoje tumačenje Sud donosi u obliku presude. Jedini pravni lek koji može upotrebiti stranka koja je nezadovoljna presudom jeste revizija. Zahtev za reviziju presude može se podneti ako se zasniva na otkriću neke nove činjenice od odlučujućeg značaja, koja pri izricanju presude nije bila poznata ni Sudu ni stranci koja se u zahtevu na nju poziva, pod uslovom da ovo nepoznavanje nije posledica nemarnosti te stranke. Postupak revizije se otvara presudom Suda kojom se izričito utvrđuje postojanje nove činjenice, priznajući joj svojstvo da u tom sporu posluži kao osnov za reviziju, i izjavljuje da se po tom osnovu zahtev uvažava. Zahtev za reviziju se može podneti u roku od šest meseci od otkrića nove činjenice, odnosno u roku od deset godina od dana donošenja presude.

U skladu sa opštepriznatim načelom međunarodnog prava da se presude međunarodnog moraju izvršiti, članice UN su preuzele obavezu da će izvršiti odluku Međunarodnog suda pravde u svakom sporu u kome su stranke. U slučaju da neka od strana u sporu ne ispuni obaveze koje proizilaze iz presude, suprotna strana se može obratiti Savetu bezbednosti, koji može dati preporuku ili odlučiti o merama radi izvršenja presude. Savet bezbednosti, međutim, nije puki izvršilac presude, već se kao politički organ zalaže za preduzimanje konkretnih mera procenjujući opasnost koja može nastati po međunarodni mir i bezbednost usled neizvršenja presude Suda.

Postupak u parnicama se, pored presudom, može okončati i povlačenjem tužbe i poravnanjem. Ako je postupak pokrenut tužbom, država koja je podnela tužbu može u svakom trenutku dok druga država ne preduzme prvu procesnu radnju pismeno obavestiti Sud da odustaje od tužbenog zahteva. Ukoliko je tužena strana već preduzela neku procesnu radnju, za prekidanje postupka potrebna je njena saglasnost koju ova može

da dâ (izričito ili prećutno) u roku koji odredi Sud. Stranke mogu u svako doba pre donošenja presude sklopiti i sporazum o poravnanju o kome obaveštavaju Sud, a mogu i uzajamnim sporazumom obavestiti Sud da prekidaju postupak. U oba slučaja obaveštenje upućeno Sudu mora biti formalnog pismenog karaktera. U oba slučaja Sud, odnosno predsednik Suda, donosi rešenje o prekidu postupka i brisanju slučaja iz Upisnika.

U procesnom pogledu presuda, s jedne strane, i poravnanje odnosno povlačenje tužbe, s druge strane, imaju iste efekte. No, razlika postoji u materijalnom smislu, jer se presudom spor okončava, dok prekid postupka u slučaju poravnanja i povlačenja tužbe ne znači *ipso facto* i rešenje spora.⁴⁶

Postupci rešavanja incidentnih pitanja (*incidentni, sporedni postupci*) služe rešavanju određenih pitanja relevantnih za spor, pa se po pravilu odvijaju uz meritorni postupak ili pre njega. Najznačajnije vrste incidentnih postupaka su prethodni prigovori, privremene mere i intervencije.

Prethodni prigovori se mogu formulisati ili u posebnom dokumentu ili mogu sačinjavati sastojak podneska stranke. Tužena stranka može istaći prigovor u roku koji je određen za odgovor na tužbu, odnosno u roku koji je Sud odredio za podnošenje prvog pisanog podneska za stranku koja formalno nema status tužene stranke. Prigovori se odnose na nadležnost tužbe (npr. tvrdi se da ne postoji kompromis, da je istekao rok važnosti sporazuma o nadležnosti Suda i dr.), na neprihvatljivost tužbe (npr. da nisu iscrpljena sva sredstva predviđena unutrašnjim poretком, da tužilac nema pravni interes u predmetu i dr.) ili na druge bitne uslove pokretanja i vođenja postupka koji spadaju u kategoriju prethodnih pitanja.

Prethodnim prigovorima se ne osporava pravna i faktička osnovanost merituma kao takvog, već se osporavaju njegovi spoljni elementi koji mu uskraćuju pravnu egzistenciju. Oni predstavljaju sredstvo putem koga se ostvaruje načelo jednakosti stranaka u postupku i pravo države da ne učestvuje u postupku za koji nije data saglasnost ili koji ima neke druge smetnje koje onemogućavaju punovažno vođenje i okončanje postupka. Reč je o procesnom sredstvu čije su osnovne funkcije ispitivanje postojanja prethodnih nužnih uslova za vođenje postupka u glavnoj stvari i sredstvo odbrane od neženjene parnice.⁴⁷

Sud može doneti nekoliko odluka po prethodnim prigovorima: a)

46 *Ibid.*, str. 538.

47 Đajić, *op.cit.*, str. 32.

može usvojiti prigovor tako što izriče presudu kojom utvrđuje opravdanost prigovora i obustavlja postupak; b) može odbiti prigovor i nastaviti postupak u glavnoj stvari; v) može utvrditi da prigovori nemaju prethodni karakter i da se o njima ne može odlučivati bez ulaženja u glavnu stvar.

Privremene mere radi zaštite prava stranaka se mogu zahtevati u bilo kojoj fazi postupka, a Sud ih može izdati i po sopstvenoj inicijativi, bez predloga stranke, ako smatra da je to potrebno. Razlog izdavanja privremene mere je neposredna opasnost po pravo ili interes koji su predmet spora. Zahtev treba da sadrži slučaj na koji se odnosi, prava koja treba zaštititi i mere čije se izdavanje predlaže, s tim što Sud može odrediti i mere koje predlagač ne navodi u svom zahtevu.

Postupak po privremenim merama je hitan i ima prioritet u odnosu na druge postupke. Postupak se okončava naredbom koja ni u kojoj meri ne prejudicira pitanje nadležnosti niti ishod spora.

Intervencija (mešanje) trećih država u sporu je Statutom predviđena u dva slučaja:

1) Kada neka država smatra da ima pravni interes koji može biti ugrožen presudom, ona može Sudu podneti zahtev da joj se odobri da se umeša u spor. Zahtev treba da sadrži: a) opis slučaja koji se sačinjava na osnovu informacija koje o zasnivanju postupka izdaju sekretar Suda i Generalni sekretar UN; b) činjenice i prava koja opravdavaju intervenciju; v) listu dokumenata koji potkrepljuju zahtev.⁴⁸

2) Kada se u postupku radi o tumačenju višestranog međunarodnog ugovora, svaka država ugovornica ima pravo da se umeša u spor, ali ako pribegne intervenciji, tumačenje sadržano u presudi je za nju obavezno kao i za stranke u sporu.

Postupak za davanje savetodavnih mišljenja se pokreće pismenim podneskom koji sadrži tačne podatke o pitanju o kome se traži savetodavno i koji mora biti praćen dokumentacijom koja može poslužiti razjašnjenju pitanja. O prispelom zahtevu sekretar Suda obaveštava sve države koje su ovlašćene da se pojave pred Sudom. Istovremeno, sekretar obaveštava države koje se mogu pojaviti pred Sudom i međunarodne organizacije, za koje Sud (ili predsednik ako Sud ne zaseda) smatra da mogu pružiti podatke o pitanju o kome se traži savetodavno mišljenje. U tom obaveštenju Sud daje mogućnost državama i organizacijama da u predviđenom roku pismenim putem izlože svoje stavove o konkretnom

48 Kreća, *op.cit.*, str. 532.

pitanju ili da ih iznesu na javnoj sednici koja se zakazuje u tu svrhu. Ako bilo koja država ne primi ovo obaveštenje, ona može izraziti želju da podnese pismenu izjavu ili da bude saslušana, a Sud će o tome doneti odluku.

Državama i organizacijama koje su podnele pismene ili usmene izjave dopušteno je da stavljaju primedbe na izjave koje su učinile druge države ili organizacije u obliku, obimu i u rokovima koje u svakom pojedinačnom slučaju određuje Sud, ili ako on ne zaseda, predsednik Suda.

Za razliku od postupka u parnicama, u savetodavnom postupku podela na pismenu i usmenu fazu nije tako oštra. Pismeni postupak je obično kraći, a po potrebi, može biti i izostavljen. Usmeni postupak se često ne održava, a ako se i održava ne angažuje veći broj ročišta.⁴⁹

Sud proglašava savetodavna mišljenja na javnoj sednici, o čemu prethodno moraju biti obavešteni Generalni sekretar i predstavnici članova UN, ostalih država i međunarodnih organizacija kojih se to neposredno tiče.

Statut Suda sadrži samo nekoliko odredbi o savetodavnom postupku (čl.65-67.), pa je čl. 68. Statuta ovlastio Sud da se pri vršenju svojih savetodavnih delatnosti rukovodi i odredbama Statuta koje se primenjuju na rešavanje sporova ukoliko smatra da njihovoj primeni ima mesta.

ZAKLJUČAK

U savremenom svetskom poretku Međunarodni sud pravde u Hagu predstavlja najautoritativniji, i po kompetencijama, najspecifičniji pravosudni organ nadležan za rešavanje pravnih sporova između država.⁵⁰

Kao sudski organ, Međunarodni sud pravde je telo koje deluje na osnovu međunarodnog prava, nezavisno od političkih momenata. Upravo zbog toga je ispravno reći da je Međunarodni sud pravde glavni sudski organ UN, jer se takvom formulacijom ukazuje na činjenicu da Sud suštinski deluje u okviru univerzalnog pravnog poretka ustanovljenog Poveljom UN, a ne da je organ u smislu sprovođenja volje ili politike Organizacije.⁵¹

49 *Ibid.*, str. 536.

50 Duško Dimitrijević: „Sporovi SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) pred Međunarodnim sudom pravde“, *Međunarodni problemi*, br.3 (2005), str. 340.

51 Kreća, *op.cit.*, str. 516.

Upoređenju sa nacionalnim sudovima, Međunarodni sud pravde ima istu funkciju – rešava sporove između stranaka primenom (međunarodnog) prava na konkretan slučaj i štiti njihova prava i interese. Međutim, specifičnost ovog Suda proizilazi iz karaktera međunarodne zajednice kao decentralizovane zajednice zasnovane na načelu suvereniteta država koji, između ostalog, podrazumeva da države *a priori* ne priznaju nikakvog sudiju između sebe. Zato je kod Suda naglašena ugovorna dimenzija.⁵²

Predviđena fakultativna nadležnost Suda u suštini predstavlja ograničenje suvereniteta država u vezi sa određenim pravnim pitanjima, što ima za posledicu da su presude Suda konačne i da imaju obavezu snagu samo prema parničnim strankama i u odnosu na konkretan sporni slučaj. Ipak, značaj jurisprudencije Suda je mnogo veći, jer Sud predstavlja najautoritativniji pravosudni organ u primeni i tumačenju međunarodnog prava. Iako nije obavezan da sudi u skladu sa prethodnim presudama, Sud često citira svoje presude i na taj način vrši jak uticaj na kodifikaciju i progresivni razvoj međunarodnog prava.

Ivana Rakić

INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE

International Court of Justice is a key judicial body of the United Nations which performs its tasks in accordance with the Statute as a part of the UN Charter and the Rules of Procedure. Since 1946, after it has replaced the Permanent Court of International Justice under the auspices of the League of Nations, International Court of Justice has been acting as an independent judicial body with the competence of resolving disputes between states and providing advisory opinions on legal issues.

52 Ibid.

The establishment of the International Court of Justice represents the peak of a long development of peaceful solving of disputes and its work very much contributed to a nowadays widely accepted and established practice of judicial dispute solving as a means of peaceful solving of conflicts.

Key words: International Court of Justice, UN Charter, solving of disputes